

3. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013 року. № 22. ст.216.

4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 45. ст.397.

5. Про працевлаштування та співробітництво у сфері трудової міграції: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки від 07.12.2018 р. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 34. ст.239.

Науковий керівник: Чанишева Галина Іванівна д.ю.н., професор, завідувачка кафедри трудового права та соціального забезпечення, член-кореспондент Національної академії правових наук України.

Білявський Дмитро Сергійович

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Гібридну війну в загальному вигляді розуміють як воєнні дії, що здійснюють шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей [1, с. 19]. В даній науковій роботі фокус буде спрямовано саме в бік проблеми співвідношення між впливом на державу та суспільство інформаційних засобів ведення гібридної війни, які агресор використовує для досягнення своїх цілей та обмеження свободи слова, яке реалізовується для протидії такому негативному інформаційному впливу.

Так, гібридна війна являє собою комплекс засобів, які покликані тим чи іншим чином схилити об'єкта агресії до виконання волі агресора. Під волею агресора потрібно розуміти широке розмаїття політичних цілей.

Визначальним для сьогодення є те, що в умовах глобалізації та високого розвитку інформаційних технологій найбільш дієвими та такими, що не викликають однозначно негативну реакцію міжнародної спільноти, стають саме інформаційні засоби впливу.

Інформаційні засоби впливу (засоби інформаційного впливу) – це сукупність методів впливу на інформаційний простір об'єкта такого впливу в сфері інформаційної діяльності, які направлені на досягнення певної мети. Інтерпретуючи ст. 9 ЗУ «Про інформацію» під інформаційною діяльністю розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації [2]. В свою чергу, створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації є видами інформаційної діяльності.

Таким чином, агресор, який використовує інформаційні засоби впливу, під час провадження інформаційної діяльності, формально діючи в межах норм, встановлених національним законодавством певної країни, здійснює маніпулювання інформацією спотворюючи існуючу дійсність з метою досягнення певних політичних цілей.

На думку автора, пропаганда – є одним з головних методів інформаційного впливу на об'єкт агресії. Під пропагандою необхідно розуміти сукупність заходів, які направлені на активне просування та засвоєння ідей (ідеологій), поглядів, міркувань в певному суспільстві. Не дивлячись на те, що термін «пропаганда» має негативну конотацію, але це явище не завжди потрібно тлумачити як таке, що має шкідливі наслідки. Головним в даному контексті є поєднання пропаганди та мети агресора – примушення до виконання об'єктом агресії волі агресора, а роль об'єкта агресії та агресора в даному випадку виконує держава. Презумуючи, що за існуючої системи міжнародних відносин примус будь-якої держави до виконання волі іншої держави є неприпустимим та таким, що суперечить духу сьогоденної концепції міжнародного права, за виключенням тих випадків, коли такий примус здійснюється для притягнення держави як суб'єкта міжнародних

відносин до відповідальності з дотриманням норм міжнародного права та якщо такий примус здійснюється через легітимну процедуру. Таким чином, пропаганда в поєднанні з агресивними політичними цілями тягне за собою спотворення фактів для створення уявлення в інформаційному просторі об'єкта агресії, що вигідний агресору стан інформаційного порядку денного нібито відповідає дійсності, що призводить до негативних наслідків для об'єкта агресії. Формалізуючи наведене у вигляді прикладу з українсько-російських відносин, необхідно згадати довготривалу кампанію, яка розпочалася після президентських виборів в Україні 2004 року, з дискредитації української влади в російських ЗМІ, з просування ідей єдності українського та російського народів та інших шкідливих для української державності наративів, які мали наслідком трансформацію суспільної свідомості України в бік інтеграційних процесів з Російською Федерацією та ностальгії за періодом існування СРСР, що створювало в Україні суспільний запит на наділення владою проросійських політичних діячів, які є загрозою для української державності через те, що пропагують ідеї надто тісної інтеграції або об'єднання з РФ, що потенційно позбавить Україну суверенітету.

Отже, інформаційна діяльність стає інструментом для реалізації агресивних політичних цілей, що створює загрозу для миру та гармонії в міжнародних відносинах. За таких обставин органічним кроком здається обмеження впливу шкідливої інформації, яку генерує агресор, на інформаційний простір, але це є прямим обмеженням свободи слова. В даній дилемі і є проблематика, яку автор намагається висвітлити в даній науковій роботі.

Право на свободу думки та право на вільне вираження свого погляду знайшли своє закріплення в преамбулі, ст. 18 та 19 Загальної декларації прав людини, в ст. 18 та 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, в ст. 9 та 10 Європейської конвенції з прав людини та інших актах. Що стосується безпосередньо України, то відповідно до ст. 34 Конституції

України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [3].

Таким чином, свобода слова є фундаментальним правом людини, яке закріплене найвищими за ієрархією нормативно-правовими актами як міжнародними, так і українськими та яке може обмежуватись тільки у виключних випадках. Але постає питання, який ступінь обмеження права людини на свободу думки та її вираження є допустимим та яким чином таке обмеження буде реалізовано? На думку автора, неприпустимо вдаватися до узагальнюючих механізмів обмеження згаданого права. Справедливим та в дусі вищезгаданих норм міжнародного права, на думку автора, може бути лише механізм притягнення конкретних осіб, які вчинили діяння, яке відповідає певному складу злочину, до відповідальності, а розглядати подібні справи із подальшим винесенням рішення має тільки суд. В іншому випадку існує ризик того, що обмеження права на свободу думки тими органами, для яких таке повноваження не є органічним та таким, що знаходиться в балансі з повноваженнями інших гілок влади в межах системи стримувань та противаг, може призвести до консолідації влади та інформаційного ресурсу в одному центрі, що потенційно стане причиною узурпації влади в державі певним органом або особою. Прикладом такої узурпації влади є Російська Федерація за часів президенства Володимира Путіна, який за допомогою апарату пропаганди та апарату державного примусу перетворив демократичну державу, хоча й з багатьма інституційними вадами, на інформаційну автократію з незмінною монолітною в політичному сенсі владою.

Особливої уваги з огляду на вищезазначене заслуговує Указ Президента України № 43/2021 «Про рішення РНБО від 02.02.2021 року, Про застосування персональних, спеціальних, економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», яким було введено в дію рішення РНБО від 02.02.2021 року, «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Після введення санкцій, які передбачені в рішенні РНБО, було припинено мовлення трьох українських ЗМІ. Обґрунтування необхідності та підстави для введення таких санкцій викладені в Постанові Верховної Ради України «Про схвалення пропозицій щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», але діям власників та працівників згаданих ЗМІ не було надано правової оцінки, а відповідне закриття засобів масової інформації проводилось без судового розгляду та, відповідно, за відсутності можливості представників ЗМІ захистити свої права на свободу слова. Таким чином, РНБО реалізувало повноваження, яке притаманне судовій гілці влади, що є порушення законодавства України. Варто зауважити, що в умовах гібридної війни такий крок був доцільним, але досягнення ситуативної мети тягне за собою розбалансування системи розподілу влади, що небезпечно для інституційної стійкості держави.

Підсумовуючи, на думку автора, право людини на свободу слова (в широкому розумінні цього терміну) завжди має більш значну роль, ніж національні інтереси держави, адже держава створена для забезпечення добробуту людини, а не навпаки, а боротьба з інформаційним впливом агресора має відбуватись не шляхом реалізації обмежувальних заходів, які вводяться в дію в «ручному» режимі, а шляхом побудови конкурентного інформаційного простору та залученням до мовлення державних ЗМІ, які будуть просувати ідеї, що узгоджуються з інформаційною політикою діючої влади для збалансування інтересів приватних ЗМІ та держави. Що стосується заходів примусу та обмеження до суб'єктів інформаційної діяльності, які покликані захистити суверенітет та територіальну цілісність держави, то та

такі заходи можуть бути застосовані тільки за умови проведення кваліфікації відповідно до кримінального законодавства дій таких осіб, які підозрюються в зазіханні на суверенітет та територіальну цілісність держави із подальшою передачею таких кримінальних справ до суду для їх розгляду та винесення справедливого рішення.

Джерела:

1. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2017. – 496 с.
2. Про інформацію // Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
3. Конституція України // Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
Науковий керівник: Мануїлова Катерина Вікторівна к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Степанова Сніжана Петрівна

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ МІЖНАРОДНИХ ВОЛОНТЕРІВ

Історія виникнення та розвитку волонтерства на теренах України сягає часів Київської Русі, однак формування саме масового українського легіону добровольців стало реакцією на анексію Автономної республіки Крим та окупації східних областей. Силами волонтерів надавалася допомога особам, що залишилися на окупованих територіях, здійснювалася поставка гуманітарних вантажів, створювалися центри з надання допомоги внутрішньо